

Bard, A., Söderqvist, J. *Netokracija. Nova elita moći i život poslije kapitalizma*. Zagreb : 2003.

Priznajem, nisam čitala Jacquesa Derridu. Čitala sam strane arhivističke članke (nastale pod utjecajem pravca za koji bolje odgojeni filozofi kažu kako »više nije u središtu suvremene filozofske misli«), te mi izgleda da se u arhivskoj struci može govoriti o *postmodernism fever*. No članci me nisu potaknuli na čitanje samoga Deridde i ostalih. Prošle su mi godine prijatelji sociolozi i bibliotekari preporučili *Netokraciju*. Svjetska kritika ocjenjuje knjigu kao profinjeno i originalno djelo, koje hrabro urušava sve tradicionalne granice između akademskih disciplina, komprimirajući filozofiju, sociologiju, povijest, ekonomiju, poslovne i menadžment teorije u jednu sveobuhvatnu priču.

Autori su knjigu napisali (švedski original objavljen je u rujnu 2000) budući da, kako sami kažu, više nisu mogli podnositi neznanje i nezrelost javne debate o digitalnoj budućnosti. Zabrinuta za opstanak svoje struke (i svoga posla), pročitala sam knjigu. U knjizi se ne rabi ni *p* od postmodernizma ni *a* od arhiva, ali se jako mnogo rabi *i* od informacija i *IT* od *information technology*, *m* od moći i *p* od paradigme. Ne ulazeći u to kako knjigu vrjednuju filozofi i sociolozi (a neki je drže čistim vicem), preporučam je svakomu koga zanima tko će vladati (vlada) svijetom i tako utjecati i na postojanje njegove/njezine struke/posla. Ili, jesu li arhivisti/arhivi uistinu potrebni novoj eliti?

Autori postavljaju novu teoriju, kojom tvrde kako će moć u budućnosti ležati u rukama onih koji kontroliraju »informatijsko društvo«. Ti će moćnici kao nova globalna elita zamijeniti kapitaliste. Zvat ćemo ih netokrati. Netokracija će nadomjestiti demokraciju. Umjesto demokrata dobit ćemo netokrate, koji će tradicionalne postavke kapitalizma posve zamijeniti novim pravilima igre u svoju korist. »Netokracija će biti sačinjena od ljudi s iznimnim socijalnim vještinama i talentom za manipulaciju i distribuciju informacija«, pojašnjava Bard. Prema njegovim riječima »svi na suprotnom polu, koji nemaju znanja uporabe novih tehnologija te druge vještine netokrata, oformit će najnižu društvenu klasu – konzumtarijat«.

Sadržaj, uz predgovor, tvori 11 poglavlja:

– *Tehnologija kao pokretačka sila povijesti*

Informacije su važne budući da našim mislima upravlja pristup informacijama. Dostupne informacije određuju koje su misli i djelovanja moguća. Civilizacija je, u osnovi, pitanje informacija. Svaki tehnološki napredak koji značajno mijenja preduvjete za djelovanje i način širenja informacija također implicira i temeljito prevrednovanje starih i dobro utemeljenih obrazaca misli. Posljedice takve tehnološke revolucije određuju se kao nova povijesna paradigma. Nova tehnologija redefinira osnovne koncepte, poput znanja i istine, reprogramira društvenu percepciju onoga što je bitno i nebitno, što je moguće i nemoguće i, prije svega, što je stvarno. Stvarnost poprima nove izraze.

– *Feudalizam, kapitalizam i informacionalizam*

Tijekom izmjene paradigmi promjene su toliko korjenite da postaje jasno kako stara vladajuća klasa nije sposobna nadzirati pretpostavljenu konstantu koja definira novu paradigmu. Nova vladajuća klasa razvija se u točki u kojoj se skupina s ostvarenom prednošću nađe stjecajem povijesnih okolnosti. Članovi nove vladajuće klase nisu učinili nikakav

posebni napor kako bi došli u blizinu nove pretpostavljene konstante. Nova je vladajuća klasa staroj konačni udarac zadala ustanovljivanjem potpunoga monopola u javnom prostoru te uporabom toga novog položaja, isprva kako bi zanijekala i samo postojanje podčinjene klase, a zatim kako bi njezinim članovima uskratila sva moguća prava.

– Plurarhično društvo – smrt etatizma i kriza demokracije

Najznačajnije obilježje društva koje se nalazi na rubu prelaska iz kapitalizma u informacionalizam jest opća medijalizacija. Nova snaga lobističkih skupina i savjetodavnih nevladinih organizacija postaje još veća zato što se radne metode tih skupina savršeno slažu s općom medijalizacijom društva, koja je pak stvorila strašno savezništvo između interesnih skupina i moćnih medija. Nacionalna država osnovni je dio kapitalističke paradigme, stoga nema nikakvoga kredibiliteta u informacionalnom društvu.

– Informacija, propaganda i zabava

Informacije su tako lako dostupne da su postale logistički problem i ekološki rizik. Ono što je poželjno teško je postići: uvid, kontekst i znanje. U njima počiva moć.

– Kustosi, neksijalisti i eternalisti – netokrati i njihov svjetonazor

Informacijsko će društvo od svojih sudionika u svakom pogledu tražiti više iskrenosti i poštenja. Bit će intelektualno brutalnije, nemilosrdnije od prethodnih razdoblja. Čovjek je u tom razdoblju prelaska iz kapitalizma u informacionalizam prisiljen radikalno prevrednovati svjetonazor i sliku koju je stvorio o samom sebi. Ego ne proizvodi misao, nego je misao ta koja proizvodi ego. Kada se misao promijeni, mijenja se i ego. Upravo nesposobnost da se vidi dalje od vlastitoga ega i njegovih želja osuđuje nižu klasu na to da ostane nižom klasom.

– Globalizacija, smrt masovnih medija i razvoj konzumtarijata

Glavna je stvar u tom da nije bitno što proizvodi potklasa, ili čak proizvodi li što uopće, već je prije svega bitno što konzumira i konzumira li što uopće. Informacionalistički će proletarijat prije svega biti potrošački proletarijat ili konzumtarijat. Kapitalistički globalizacijski projekt implicira povezanost učinkovita (dakle i najprofitabilnijeg) proizvodnog aparata s najbogatijim potrošačkim aparatom. Takvo je uređenje ekskluzivno namijenjeno olakšavanju prometovanja robom, uslugama i kapitalom preko starih nacionalnih granica. U novoj paradigmi nova vladajuća klasa upravlja novom potklasom manipulirajući onim što bi se moglo nazvati potrošačkim zadacima konzumtarijata – ili jednostavnije: željom. Za netokraciju je važno reći da svojim životnim stilom neprestano predstavlja nekoga tko je neovisan o potrošačkoj proizvodnji izmanipulirane želje te da nam tako pokazuje svoju društvenu distancu od vulgarnih masa.

– Nova biologija i netokratska etika

Sa znanjem o svojim genetskim predispozicijama čovjek po prvi put u svojoj povijesti ima priliku isplanirati svoj život na temelju izvornih osnovnih informacija: može izabrati obrazovanje i karijeru koju želi, stvoriti djecu s partnerom koji posjeduje usklađen skup gena, izabrati mogućnost izbjegavanja uzimanja štetne hrane i tako dalje. Poslodavci i vlasti imat će pristup testovima sposobnosti, koji će doista ocrtavati sposobnosti određenoga pojedinca.

– Grčevi kolektiviteta, smrt čovjeka i virtualne osobnosti

Jedan od osnovnih preduvjeta za posjedovanje moći jest pristup i nadzor nad informacijama. U informacionalnom će društvu kustos, nadglednik mreže, preuzeti ulogu pravnoga administratora. Netokratima se nacionalna država i njezine granice uglavnom čine kao iracionalan, ali uskoro preboljen uzrok nelagode koji sprječava tijek prometa u globalnom selu.

– Mrežne piramide – pozornosne hijerahije moći

Otvorene mreže, postojanje kojih je omogućilo brzo širenje Interneta, morat će se preobraziti u zatvorene mreže, jer ih u suprotnom čeka sve lošije održavanje i zatrpavanje sve većom količinom nepotrebnih informacija. U zatvorenim mrežama članove ponaosob izabiru kustosi, vratari virtualnoga svijeta. Kustos ima funkciju policajca, tužitelja i suca. Što mreža bude bolje kotirala na ljestvici moći, svojim će članovima postavljati sve zahtjevnije uvjete. Reputacija, ili kapital povjerenja, predstavlja najvrjednije mrežno dobro, budući da se uz njezinu pomoć na mreže privlači pozornost. Novac pak slijedi tek iza pozornosti i taj se poredak nikada ne mijenja. Pozornost predstavlja jedinu čvrstu valutu u virtualnom svijetu. U kulturi pozornosti koja nasljeđuje kapitalizam pristup važnim i ekskluzivnim informacijama predstavlja nešto više od pristupa novcu. Činjenica je da je vrijednost povezana s transakcijom: komunikacija stvara pozornosnu vrijednost za osobu koja nudi informaciju, a ta će vrijednost ostati takva sve dok će navedene informacije biti zanimljive. Sama je informacija od male vrijednosti. Prava vrijednost leži u mogućnosti izbjegavanja nepotrebnih informacija, kako bi se olakšala koncentracija i dobilo na vremenu. Informacije koje se traže moraju biti važne i pouzdane, a prema mogućnosti i ekskluzivne. Metainformacija o tom kako se različite vrste informacija mogu najučinkovitije povezati u biti predstavljaju najvrjedniji oblik informacija. Nekoć je medij predstavljao poruku, no tu je ulogu sada preuzeo korisnik. Radeći na mreži, korisnik postaje sadržaj: nestaje granica između proizvodnje i potrošnje.

– Seks i plemenizam, virtualno obrazovanje i nejednakost mozgova

Ustanove (nacionalna država, parlamentarna demokracija, obiteljska jezgra i obrazovni sustav) koje su podržavale staro društvo i koje su se u tadašnjim okolnostima smatrale vječnima i »prirodnima« danas se nalaze u krajnjoj krizi. Globalizacija, sekularizacija i pluralizacija predstavljaju nezaustavljive promjene. Informacionalizam će prisiliti na razvijanje novih političkih struktura. Sloboda od cenzure koju nudi Internet znači da seksualnost postaje sve manje dramatična i da se ljudi prema njoj sve više odnose kao prema zgodnu načinu provođenja slobodnoga vremena. Netokracija napušta tradicionalne utvrde koje su u predgrađima izradile nuklearne obitelji. Danas hoteli, samostalni i meditacijski centri vrše najveći utjecaj na način života nove elite. Informacionalno tržište rada ima posve novu strukturu. Zaposlenje više ne predstavlja ugovor koji traje cijeli život, obrazovanje ne predstavlja zaključeno poglavlje, te ga se treba neprestano unaprjeđivati. Ono što netokracija traži i treba, posve je drugačije od onoga što nude sveučilišta. Informacionalno društvo pruža sve osim jednakosti. A nejednakost koju pruža čini se znatno »prirodnijom«, nego što je to bio slučaj u prošlim vremenima. Netokracija je prilično nedodirljiva, ona ni od koga nije uzela ništa, a njezina je pozicija moći i statusa izgrađena na neospornoj pogodnosti prilagođenoj novom ekosustavu koji stvara informacijska tehnologija. Konzumtarijat je postao potklasa svoga vlastitog nedostatka društvene inteligencije, koja se pak opet mjeri prema normama informacionalnoga društva. Nijedna se vrata nisu nikomu zatvorila. Problem je u tom što je potreban poseban talent da bi se shvatilo kako treba uhvatiti kvaku i ući unutra. Taj talent nedostaje masama. Još uvijek nismo našli način međusobnoga razmjenjivanja mozgova.

– Iza vatrozidova – netokratski građanski rat i virtualni revolucionari

Kako su netokratske kolonijalne ambicije iznimno velike, konzumentarijat se ne treba bojati da će mu pristup novim tehnologijama biti onemogućen. Naprotiv! Jedini način da niže klase izraze svoje nezadovoljstvo podčinjenim položajem bit će odbijanje sudjelovanja. Estetika pasivnoga otpora postat će svojevrsni čin isključenja, a strategija aktivnoga otpora provodit će se nasilnim prosvjedima, po uzoru na ludite. Jedino će prijetnja nasiljem prisiliti vladajuću klasu da pokloni pozornost. Stvarni klasni sukob u informacijskom društvu bit će mogući tek kada konzumtarski pobunjenici dobiju podršku izvan svojih redova. Klasna borba u informacijskom društvu imat će oblik povremenih, eksplozivnih i moguće nasilnih sukoba, a vodit će se upravo između izvorne netokracije i alternativnih hijerarhija željnih moći i vlasti. Nuždan preduvjet ove borbe jest sukob unutar netokracije. Borba se neće voditi oko kontrole nad proizvodnjom, nego oko kontrole potrošnje. Najosnovniji oblik konzumtarskoga otpora bit će odbijanje proizvodnje želja bojkotiranjem reklama i tehnologije te povlačenjem iz informacijskoga gospodarstva. Aktivni oblik otpora bit će napadi na ključne funkcije netokratskih poduzetnika: vlasnička prava i patente. Revolucionarni otpor izražavat će se fizičkim i virtualnim nasiljem. Svaki oblik zaštitnoga zida oko visokovrijednih informacija postat će metom napada.

Alexander Bard rođen je 1961. godine, živi i radi u Stockholmu u Švedskoj. Pisac, domaćin televizijskoga talk showa, savjetnik švedske vlade, poznati glazbeni producent, pisac stihova i glazbe te autor više od 80 skandinavskih hitova. Utemeljitelj je vodeće švedske producentske kuće Stockholm Records, iz koje su potekle svjetski poznate grupe, kao Cardigans i Stakka Bo. Alexander vodi mrežu vodećih svjetskih filozofa i futurologa pod nazivom Power. *Jan Söderqvist* rođen je iste godine, živi i radi u Stockholmu. Diplomirao je književnost na stockholmskom sveučilištu. Pisac je, urednik, televizijski i radijski producent, filmski kritičar u švedskim dnevnim novinama *Svenska Dagbladet* te kolumnist magazina *Finanstidningen* (svojevrsni švedski *Financial Times*) i političkoga magazina *Moderna Tider*. Utemeljitelj je magazina *Dolly*, hrabre tiskovine posvećene temama nove ekonomije, nove biologije itd.

Živana Heđbeli